

L'assassinat de Zola surt a la llum

Émile Zola va ser asfixiat per militants de la reaccionària Lliga dels Patriotes, contrària a Dreyfus, als jueus i a l'esquerra laica. Però la tesi de la mort accidental –una xemeneia embussada sola, sense cap intervenció criminal– es va imposar perquè és la que convenia al nou Govern d'esquerres francès. Ho revela el periodista Jean Bedel.

Una societat, va dir Émile Zola, no és forta fins que no posa la veritat a la llum del sol. Ho recorda el professor Jordi Castellanos en el pròleg de la novel·la *El carnatge* (*La curée*), que acaba de publicar Edicions de 1984 en traducció de Margarida Casacuberta. La societat francesa del 1902 no va ser prou forta per posar la veritat de la misteriosa mort d'Émile Zola a la llum del sol.

Tot i les fonamentades sospites que Zola, mort asfixiat a la seva casa del carrer Brussel·les de París la nit del 28 al 29 de setembre del 1902 a causa de les emanacions de l'òxid de carboni d'una llar de foc que no tirava prou bé, podia haver estat víctima d'un atemptat dels nacionalistes dretans, la investigació oficial va concloure que la mort havia estat accidental. Va concloure que la sutja, en caure, havia embussat la xemeneia.

La dreta militarista, reaccionària i clerical odiava a mort Zola per la defensa que l'escriptor havia fet de la innocència de Richard Dreyfus i l'escriptor havia patit diversos atemptats. A més rebia constants amenaces, i la premsa de dreta, fins i tot la cristianocatòlica, demanava la seva mort.

Tres anys abans de morir asfixiat, un dia va descobrir que uns desconeguts li havien tapat la xemeneia, precedent clar de la hipòtesi criminal descartada per la policia. En aquella ocasió el fum que entrava a l'habitació era tan espès que va poder evitar el perill i, a més, no l'havia encès quan es disposava a dormir, com fatalment faria la nit del 28 de setembre del 1902.

El Govern republicà d'esquerres, que havia pujat al poder només tres mesos abans, va acceptar la decisió de la poli-

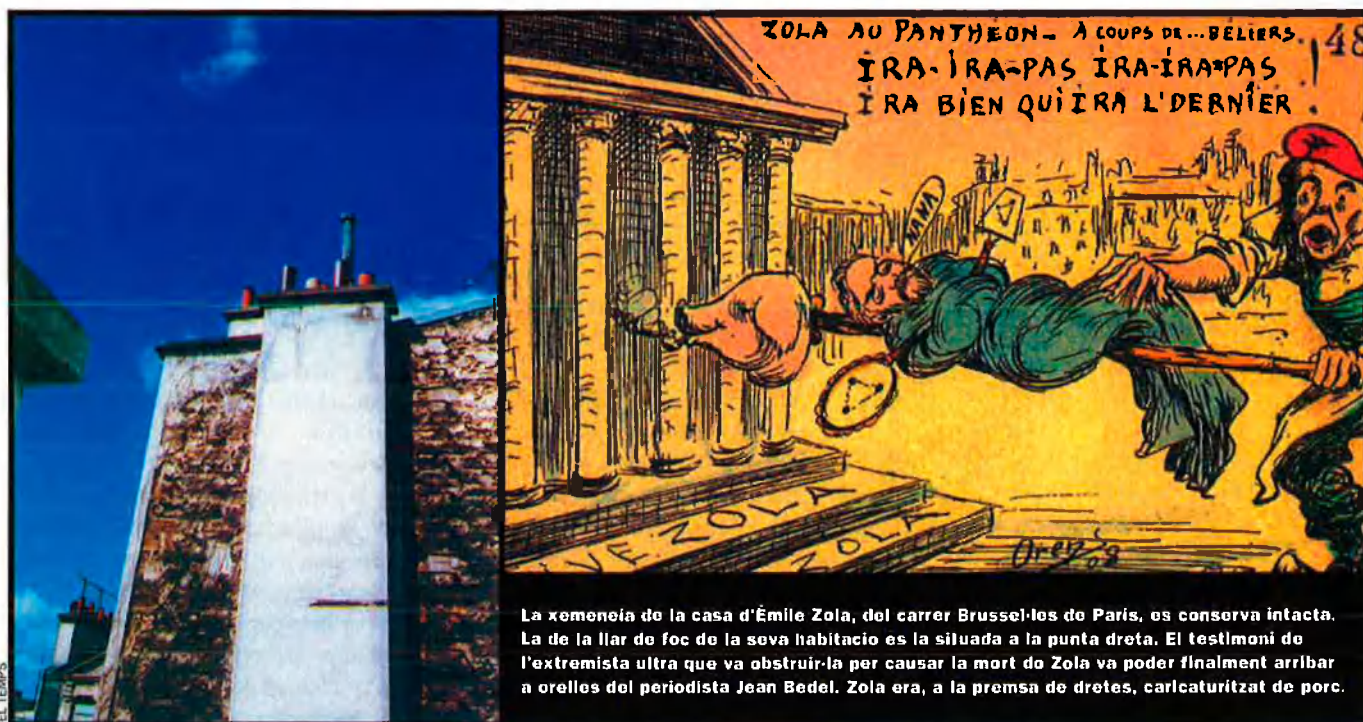
cia judicial amb satisfacció: no volia, ara que manava, reviscolar les passions enceses pel cas Dreyfus i donar noves ales a la derrotada i desmoralitzada dreta amb un procés provocador contra els violents escamots de les lligues patriòtiques reaccionàries, protegides moralment per la poderosa premsa de dretes.

Cent anys després de la seva mort, i en plena celebració del centenari, la tesi del crim s'ha imposat finalment com la més probable. La Biblioteca Nacional de França reconeix, en el catàleg de l'exposició dedicada a l'autor de *La bèstia humana* (que es pot veure a París fins al 19 de gener del 2003), que va ser "probablement" víctima dels *antidreyfusards*. I les més recents reedicions de Zola també ho recullen.

La persona que ha convençut França de la versemblança de la tesi de l'assassinat i de la inconsistència de la tesi oficial és un periodista, Jean Bedel. El seu llibre, *Zola assassiné*, publicat per Flammarion, refà el llarg camí que ha fet la seva versió, des de l'any 1953.

El llibre es beneficia de les recerques posteriors fetes per dos biògrafs de Zola que van aprofundir en les descobertes del periodista, el francès Alain Pages i el canadenc Owen Morgan.

"El mes setembre de l'any 1952 –ens comenta Jean Bedel–, el diari *Libération* va publicar un article del redactor en cap, Jean Guignebert, sobre Zola, en el qual mantenia la tesi oficial de la mort accidental. Tres mesos després, el gener del 1953, va rebre la carta d'un farmacèutic retirat, Pierre Hacquin, en la qual li feia saber que Zola havia estat víctima d'un assassinat polític. I ho podia assegurar perquè un dels autors materials de l'atemptat, amo d'una empresa de llars de foc i xemeneies, li ho

La xemeneia de la casa d'Émile Zola, del carrer Brusselles de París, es conserva intacta. La de la llar de foc de la seva habitació es la situada a la punta dreta. El testimoni de l'extremista ultra que va obstruir-la per causar la mort de Zola va poder finalment arribar a orelles del periodista Jean Bedel. Zola era, a la premsa de dretes, caricaturitzat de porc.

Un extremista dretà va confessar que havia tapat la xemeneia de la llar de foc que va asfixiar l'escriptor

havia confessat. Amb altres companys, havia tapat la xemeneia just el dia que sabien que Zola tornaria, ja al vespre, de la seva residència de Médan, i l'endemà al matí, la van destapar. Guignebert em va dir que investigués el cas. Vaig anar a veure el farmacèutic Hacquin i em va donar més detalls, com el nom de l'assassí, però no em va permetre de divulgar-lo mentre visqués.”

Un nou testimoni va incorporar-se a la sèrie de *Libération*, un inspector jubilat que havia parlat amb el comissari Cornette, encarregat del cas de la mort de Zola. Cornette li havia comentat que el cas era molt sospitós i que la línia de la voluntarietat es va descartar perquè les autoritats no volien un nou cas Dreyfus.

El periodista, que no és un estudiós de Zola i s'ocupa més d'art que de literatura, va abandonar el cas, però ara, amb motiu del centenari, l'ha reprès.

Bedel demostra ara que la investigació policial va ser precipitada i plena de negligències i fantasies delirants. Per defensar que la sutja havia caigut de les

parets de la xemeneia, els tècnics van apuntar que l'intens trànsit del carrer produïa vibracions a la xemeneia, però el carrer proper més transitat es trobava força allunyat de l'habitació de Zola i, a més, no hi circulava cap òmnibus, l'únic vehicle capaç, en aquella època, de fer tremolar les cases.

La persona que s'havia confessat, en privat, autora de l'atemptat mortal, es deia Henri Buronfosse. Membre de la Lliga dels Patriotes, era subministrador oficial del Ministeri de la Guerra, el mateix que havia condemnat el capità Dreyfus per espionatge amb uns arguments tan febles que van projectar l'ombra de l'antisemitisme sobre l'exèrcit francès i la indignació de l'esquerra laica, republicana i francmaçònica, indignació que, al seu torn, va mobilitzar la dreta en defensa de l'exèrcit i de la França lliure de jueus.

Émile Zola, amb la seva carta al president de la República, Félix Faure, publicada, amb el títol “*J'accuse!*”, al diari *L'Aurore*, el 13 de gener del 1898, va

convertir-se en l'home més odiat per la dreta, els militars, l'església, la policia i també per una administració de la justícia que el va processar i condemnar per difamació contra l'exèrcit.

Zola era caricaturitzat com a porc i com a jueu —sense ser-ne— per la premsa de dretes, dominant llavors. El diari *La Croix* va dedicar-li un editorial titulat “Escorxeu-lo!”. Crits contra la seva vida es pronunciaven en totes les manifestacions dretanes. Les cartes d'intimidació arribaven a dotzenes a les seves cases de París i Médan i també en van arribar algunes a Anglaterra, on va viure exiliat arran de la condemna per difamació dictada pel seu article de *L'Aurore*.

També va haver de protegir-se de les agressions físiques. Un grup de soldats van llençar pedres, en una ocasió, contra la seva residència. Quan sortia del palau de justícia de Versalles després de testimoniar en el procés per difamació, el seu cotxe va tenir dificultats per avançar entre una gentada de manifestants que apedregaven el vehicle. El 2 d'agost del 1901 es va descobrir una bomba al peu de la porta de la casa de París, que no va arribar a esclatar. El mes d'octubre del 1899 va ser quan es va descobrir que havien tapat la xemeneia. Com diu l'historiador Michel Wi-

nock, durant un temps "l'afar Dreyfus esdevé l'afar Zola".

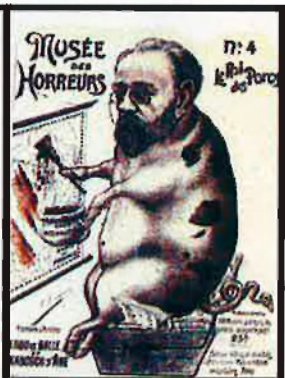
Un veritable clima de terror envoltava Zola i els seus amics, declarava el fill de l'escriptor, Jacques-Émile Zola, al periodista Bedel, l'any 1953, en una entrevista que ara publica en el llibre *Zola assassiné*. El fill hi acusa el Govern d'esquerres de sentir-se feliç de poder evitar un nou afer.

"Era el període de la calma, posterior a l'amnistia del 1900. Si hagués estat possible demostrar que Zola havia estat víctima d'un assassinat, les passions enceses per l'afar Dreyfus s'haurien tornat a despertar", comenta el fill.

Emile Combes presidia un govern d'esquerres amb el suport d'uns republicans imbuïts de l'esperit de la revolució francesa, els laics i no catòlics, en especial protestants i jueus, les associacions de defensa dels drets de l'home i les llotges maçòniques, i aplanava el camí que havia de portar a la supressió dels privilegis de l'Església catòlica, com el decret de tancament de les escoles religioses i la separació total de l'Església i l'estat.

A més, comenta Bedel, la vídua, Alexandrine, que va respirar també l'òxid de carboni però que va aconseguir salvar-se després d'una dramàtica reanimació, tenia molta por, estava cansada de tantes amenaces, provocacions i ensurts, i no volia que la seva mort es polititzés.

"Fins i tot –ens diu Bedel– no va voler que Dreyfus assistís a l'enterrament, però no ho va aconseguir. Li ho va demanar personalment quan l'excipità va venir a manifestar el seu condol. Tam-

El periodista Jean Bedel ha publicat el llibre *Zola assassiné*, amb el qual ha imposat finalment la tesi de l'assassinat de l'escriptor. L'odi de la dreta contra el "porc" Zola va fer possible l'assassinat, descobert ara.

Jean Bedel: "Al Govern d'esquerres no li convenia que es parlés de crim perquè no volia un nou cas Dreyfus"

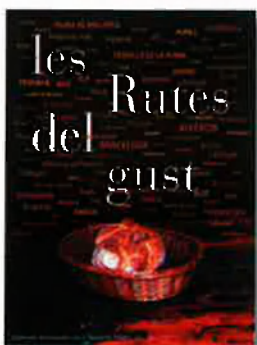
poc no volia que s'hi pronunciés cap discurs abrandat i va demanar a Anatole France, que havia de pronunciar-lo, que fos prudent, però France va dir que si no podia fer-lo lliurement, no en faria cap i va haver de cedir. La vídua no va fer cap pressió perquè s'escatís si hi havia atemptat i va acceptar sense queixa la tesi de l'accident, tot i que alguns amics anunciaven la mort de Zola amb aquest lament: 'L'han matat!'

Després dels reportatges de Jean Bedel,

la premsa, de tant en tant, recordava la hipòtesi de l'assassinat, fins que l'any 1978, mort ja el farmacèutic Hacquin, Bedel, entrevistat pel *Quotidien de Paris*, va revelar el nom de l'assassí.

"Però ni la premsa ni la crítica universitària –ens diu Jean Bedel– no van interessar-se per aquesta revelació." Llavors va pensar, com els dos biògrafs, que calia tornar a obrir el cas.

Lluís Bonada

Les cobertes de 'les Rutes del gust'

Els lectors d'EL TEMPS interessats a tenir les cobertes per a enquadrar els fascicles de 'les Rutes del gust' poden demanar-les, sense cap càrrec, d'alguna d'aquestes maneres:

- Telefonant al 902 131 025
- Enviant aquest anunci, per correu, amb les dades postals a: Av. del Baró de Càrcer, 40, 13a. 46001 VALENCIA
- Enviant-lo per fax amb les dades postals al 963 534 569
- Enviant un missatge electrònic, amb les dades postals, a eltemps@eltemps.com

Les tapes es lliuraran al final de l'obra